

В.М. Орленко.

ОРЛЕНКО Віктор Миколайович (08.03.1961—03.06.2015) — активіст *Євромайдану*, герой «*Небесної сотні*», Герой України. Н. в с. Талалаївка Ніжинського р-ну Черніг. обл. Закінчив професійно-тех. уч-ще в м. *Чернігів* за спеціальністю «помічник машиніста». 1980—83 проходив строкову військ. службу, брав участь в *Афганській війні (1979—1989)*. Після повернення в Україну жив у *Києві*, працював машиністом в локомотивному депо на станції «*Дарниця*».

Разом зі своїми дорослими дітьми брав участь у *Революції гідності 2013—2014*. Отримав снайперське кульове поранення в голову 18 лютого 2014 під час спроби допомогти сину, біля якого розірвалася граната. Поранення виявилось надзвичайно важким, куля розірвалася на частини й О. впав у кому. Завдяки сприянню волонтерів і добродійників допоміг був спрямований на лікування до берлінської клініки «*Шаріте*», де перебував до 7 липня 2014. До 20 жовтня 2014 проходив реабілітацію в берлінському центрі «*Медікал парк*». Після цього повернувся до Києва, й реабілітація продовжилася в київській лікарні. Втім травма була надзвичайно важка, і досягнений у «*Шаріте*» прогрес зійшов нанівець. Стан О. погіршувався, і 3 червня 2015 він помер. Наступного дня його пам'ять вшанували хвилиною мовчання у *Верховній Раді України*. Увесь цей час лікування оплачувалося за рахунок добровільних пожертв та добродійної допомоги. Став останнім героєм «*Небесної Сотні*».

Згідно з Указом Президента України № 56/2016 від 17 лютого 2016 О. присвоєно звання «Герой України» з удостоєнням ордена «*Золота зірка*» (посмертно). Нагороду отримала родина.

Ім'я героя вшановано в Києві (ім'я та портрет викарбувані на меморіалі Героїв Небесної Сотні на вул. Інститутській). 19 лютого 2016 на фасаді Талалаївської середньої загальноосвітньої школи відкрито меморіальну дошку. Також меморіальна дошка встановлена на фасаді Черніг. професійного ліцею залізничного транспорту — ім'я О. в числі випускників закладу, які загинули під час російсько-укр. війни.

Літ.: *Кошкіна С.* Майдан: не-рассказанная история. К., 2015; Указ

Президента України від 17 лютого 2016 року № 56/2016 «Про присвоєння В.Орленку звання Герой України». Web: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56/2016#Text>

Т.С. Водотика.

ОСВІТА В УКРАЇНІ — див. *Вища освіта в Україні, Освіта жіноча в Україні, Середня освіта в Україні.*

«ОСІНЬ НАРОДІВ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ» — див. *Революції кінця 1980-х — початку 1990-х років у країнах Центрально-Східної Європи.*

ОСОБЛИВИЙ ПОРЯДОК МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ОКРЕМИХ РАЙОНАХ ДОНЕЦЬКОЇ ТА ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ — див. «*Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей*», Закон України.

ОСТРІЗЬКА Гальшка (Єлизавета) **Іллівна** (1539—1582) — княжна з роду *Острозьких*, спадкоємиця половини Острозького князівства, вважається фундаторкою *Острозької академії*. Н. восени 1539 у сім'ї брацлавського і вінницького старости кн. Іллі Острозького (1510—39) та Беати з Костелецьких (1515—76). За заповітом батька, померлого 19 серпня 1539, її виховувала матір під опікою членів королів. родини (короля польс. і вел. кн. литов. *Сигізмунда I Старого*, польс. королеви і литов. великої княгині Бони Сфорца «*Арагонської*» та їхнього старшого сина — майбутнього короля *Сигізмунда II Августа*), а також підляського *воєводи* І.Сапіги, луцького римо-катол. єпископа Ю.Фальчевського, маршалка Волин. землі кн. Ф.Сангушка, земського підскарб'я І.Горностая і госп. писаря Михайла Васильовича.

У вересні 1553 дядько Гальшки кн. В.-К. *Острозький* напав на *Острозький замок* (в якому вона на той час мешкала разом із матір'ю), здобув його штурмом, після чого примусив небогу одружитися із житомир. старостою кн. Д.Сангушом. Через протест Беати Острозької і втручання в цю справу перших осіб д-ви кн. Д.Сангушко змушений був переховуватися і не з'явився на королів. суд, що відбувся у січні 1554 в Книшині та завершився підписанням декрету *баниції*. За цих обставин кн. Сан-

гушко вирішив, прихопивши із собою молоду дружину, виїхати до «*Священної Римської імперії германської нації*», аби заховатися на певний час у замку Раудніце, що належав Я.-А.Тарновському (тестю кн. В.-К.Острозького). Проте опоненти кн. Д.Сангушка, очолювані каліським воєводою М.Зборовським, наздогнали весільний кортеж у містечку Лиса в Богемії, схопили і згодом вбили Д.Сангушка (3 лютого 1554).

1555 під тиском короля польс. і вел. кн. литов. Сигізмунда II Августа та без благословення матері княжну одружили з брест-куявським воєводою Л.Гуркою. Оголосивши цей шлюб недійсним, Беата Острозька забрала до себе дочку і 1557—59 переховувалася разом із нею у *Львівському домініканському монастирі*. Тут же у березні 1559 мати одружилася Гальшку з кн. С.Слуцьким (п. 1560), проте за кілька тижнів відповідно до королів. мандата змушена була передати її Л.Гурці (на той момент уже ленчицькому воєводі).

Наступні роки княжна Острозька мешкала в його резиденції, розташов. у Шамотулах під Познанню. Після смерті чоловіка (23 січня 1573) переїхала на Волинь до дядька кн. В.-К.Острозького, який того ж року став її опікуном, а трохи згодом (з 1574) — розпорядником маєтків. У тестаменті, написаному в *Турові* 16 березня 1579, Гальшка Іллівна заповідає деякі з них Острозькій академії, а своїми спадкоємцями визнає двоюрідних братів — князів Януша, Костянтина й Олександра Острозьких. Померла вдова Л.Гурки восени 1582, можливо у *Степані*; похована в грудні 1582 в острозькому фарному костюлі.

У жодному із трьох шлюбів дітей не мала. Пережиті потрясіння й тяжкі умови утримання в Шамотулах стали причиною психічної хвороби жінки. Свідчення про недуг уперше фіксуються в джерелах ще у 1-й пол. 1570-х рр. На думку ряду дослідників, ця обставина може вказувати на користь подробиць опікуном Гальшки Іллівни її розпоряджень і листів, датованих 1573—82.

Драм. доля княжни О. здавна приваблювала вчених і митців. Образ Гальшки змальований у творах Ю.-І. *Крашевського*, Я. *Матеїка*, Ю.Нікітіна, А.Пше-

здзеського, Ю.-А.Ролле, І.Шараневича та ін.

Дж.: Заповіт княжни Гальшки Острозької 1579 р., березня 16. В кн.: Острозька давнина: дослідження і матеріали, т. 1. Львів, 1995; *Górnicki L. Dzieje w Koronie Polskiej*. Wrocław, 2003.

Літ.: *Przedziecki A. Jagiełłonki polskie w XVI w.: obrazy rodziny i dworu*, t. 2. Kraków, 1868; T. 5. Kraków, 1878; *Мицько І.З.* Острозька слов'яно-греко-латинська академія. К., 1990; *Кемра Т.* Dzieje rodu Ostrogskich. Toruń, 2002; *Яковенко Н.* Паралельний світ: дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVI—XVII ст. К., 2002; *Zagórska S. Halszka z Ostroga: między faktami a mitami*. Warszawa, 2006; *Яковенко Н.* Дзеркала ідентичності: дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVI — початку XVIII століття. К., 2012; *Ульяновський В.* Князь Василь-Костянтин Острозький: історичний портрет у галереї предків та нащадків. К., 2012; *Демченко Л., Тесленко І.* Тестаменти князів Острозьких XVI століття. «Острозька давнина», 2014, вип. 3; *Тесленко І.* Про час і місце поховання княжни Гальшки Острозької. «ЗНТШ», 2015, т. 268.

І.А. Тесленко.

ОСТРОЗЬКИЙ ЛІТОПІСЕЦЬ

— див. *Літописець острозький*.

«ОУН», добровольчий батальйон — добровольче формування, офіційно створене в серпні 2014 на основі колиш. 1-ї сотні ОУН ім. Є. Коновальця Самооборони Майдану. До цього його представники воювали у складі батальйону «Азов», потім сформували основу батальйону «Ніжин» та входили до «Добровольчого українського корпусу «Правий сектор»». У зоні проведення *Анти-терористичної операції* батальйон брав участь у боях за *Савур-могили*, тривалий час базувався в с-щі Писки поблизу Донец. аеропорту. Перший командир — М. Коханівський. (Див. також *Добровольчі батальйони України 2014—2019*.)

Літ.: *Скобало Ю.* Війна не поставила нас на коліна. Львів, 2016; *Гладка К. та ін.* Добробати. Х., 2017; *Стасюк Ю.М.* Українські добровольчі формування: створення та функціонування (2014—2015 рр.): дис. ... канд. істор. н. К., 2018.

В.І. Милько.

ОФІСУ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ БУДІВЛЯ — див. *Адміністрація Президента України будівля*.

ОЧАКІВСЬКА ЗЕМЛЯ (в османсько-турец. джерелах — «Очаківський вілайет» (Ozi vilayeti), у рос. джерелах — «Очаковская область», також «Очаківський степ») — термін, що вживався в 16—18 ст. на позначення регіону із центром в *Очакові*. Охоплював межиріччя *Дністра* і *Пд. Бугу*, з пн. зх. був обмежений річками *Ягорлик* (прит. Дністра) і *Кодима* (прит. Пд. Бугу). Інколи до О.з. зараховували й територію між нижніми течіями Пд. Бугу та *Дніпра*. Термін відомий з 16 ст., вийшов з ужитку після переходу регіону від *Османської імперії* до Рос. імперії (1791). Після того, як у 1720—30-ті рр. на території О.з. оселилася *Єдисанська орда*, вживалася також назва «*Єдисан*». Адміністративно О.з. належала до *Очаківсько-Силістрійського ейялету*.

Літ.: *Середа О.* Османсько-українське степове порубіжжя в османсько-турецьких джерелах XVIII століття. Одеса, 2015.

Ред.

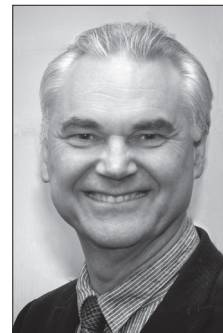
«ОЧИМА КУЛЬТУРИ» — серія телепередач українсько-канад. літературознавця та письменника д-ра М.-Р.Стеха. Проект присвячено різноманітним питанням укр. культ. спадщини та нац. ідентичності. Започаткований у березні 2011 на українсько-канад. телеканалі «Контакт» (Kontakt Ukrainian TV). Виходить як стислі тематичні випуски, переважно на 8—10 хв. Передачі присвячені «*Слову о полку Ігоревім*» (№ 2 і 100), поету *В.Свідзинському* (№ 3), мандрівному філософу *Г.Сковороді* (№ 4), письменнику *В.Шевчуку* (№ 5), *Відродженню та Бароко* (№ 6), *І.Котляревському* (№ 7), *Т.Шевченку* (№ 8 і 64), *П.Кулішу* (№ 9), вченому та письменнику *В.П.Петрову* (№ 10), славісту та мовознавцю *Ю.Шевельову* (№ 11), режисеру і драматургу *Л.Курбасу* (№ 12), митцям *О.Мурашкі* й *А.Маневичу* (№ 13), письменниці *Н.Королеві* (№ 14), давній історії України від *трипільської культури* до скіфосарматських часів (№ 15), терміну «*Русь*» (№ 16), письменнику *І.Костецькому* (№ 17), канц-

леру кн. *О.Безбородьку* (№ 20), живописцю *А.Лосенку* (№ 21), художнику *М.Андрієнку-Нечитайлу* (№ 22), письменнику *В.Винниченку* (№ 23), поету та прозаїку *Ю.Косачу* (№ 24), композитору та диригенту *М.Березовському* (№ 26), композитору *Д.Бортнянському* (№ 27), композитору *А.Веделю* (№ 28), поету *П.Тичині* (№ 30), прозаїку *М.Хвильовому* (№ 31), поету і літературознавцю *М.Зерову* (№ 32), драматургу *М.Кулішу* (№ 33), поету *М.Семенку* (№ 34), письменниці *Е.Андієвській* (№ 35), художнику-графіку *О.Богомазову* (№ 36), художнику *М.Бойчуку* (№ 37), художниці *Г.Севрук* (№ 38), композитору *Б.Лятошинському* (№ 39), кінорежисеру *О.Довженку* (№ 41), письменнику *М.Коцюбинському* (№ 44), композитору *Вас.Барвінському* (№ 46), письменниці *О.Кобилянській* (№ 47), поетесі *Лесі Українці* (№ 48), кінорежисеру *Ю.Ілленку* (№ 49), кіноактору *І.Миколайчуку* (№ 51), письменнику й поету *Т.Осмаччі* (№ 52), письменнику *В.Барці* (№ 53), художнику-графіку *Г.Нарбуту* (№ 55), укр. історії права (№ 57), історіку *М.Костомарову* (№ 58), *Кирило-Мефодіївському товариству* (№ 59), *городам* і *М.Драгоманову* (№ 60), вченому-славісту *Д.Чижевському* (№ 61), історії філософії в Україні (№ 62), письменнику *М.Гоголю* (№ 63), художнику *М.Ге* (№ 65), письменнику *В.Стефаніку* (№ 66), живописцю *О.Новоаківському* (№ 67), письменнику та критику *О.Турянському* (№ 68), київ. неокласикам (№ 74), письменнику *М.Рильському* (№ 75), *І.Франку* (№ 76 і 77), архітектору *В.Кричевському* (№ 89 і 91), художницям *К.Білокур* і *Г.Собачко-Шостак* (№ 93), поету й літературознавцю *Б.-І.Антоничу* (№ 96), художнику та педагогу *К.Звіринському* (№ 98), героїчним билинам давньої Русі (№ 101) та ін.

Програма на вебсайті телемережі «Контакт»: https://www.youtube.com/results?search_query=очима+культури

Блог програми М.-Р.Стеха «Очима культури» в «YouTube»: http://kharkiv-nspu.org.ua/archives/category/istoriya/eye_on_culture

О.В. Ясь.

М.-Р.Стеха.